

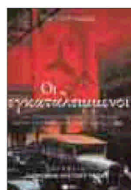
Είδος: Εφημερίδα / Ένθετο: **ΒΙΒΛΙΑ**
 Ημερομηνία: Κυριακή, 16-01-2011
 Σελίδα: 4,5 (1 από 2)
 Μέγεθος: 15061 cm²
 Μέση κυκλοφορία: 116170
 Επικοινωνία εντύπου: (211) 365.7000

Λέξη κλειδί: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ

Η άγνωστη ιστορία των Αμερικανών που **στη διάρκεια της Μεγάλης Υφεσης μετανάστευσαν στην ΕΣΣΔ** για να βρουν δουλειά πέφτοντας θύματα της σταλινικής τρομοκρατίας. Ο βρετανός συγγραφέας **Τιμ Τζουλιάνης** τους ακολουθεί σε ένα επικό και τρομακτικό ταξίδι

Αμερικανοί μετανάστες στα γκουλάγκ του Στάλιν

ΤΙΜ ΤΖΟΥΛΙΑΔΗΣ
Οι εγκαταλειμμένοι

Από τη Μεγάλη Υφεση στα Γκουλάγκ: Ελπίδα και προδοσία στη Ρωσία του Στάλιν

Μετάφραση Μαρία Φακίνου, Εκδόσεις Πατάκη, 2010, σελ. 554, τιμή 22,71 ευρώ

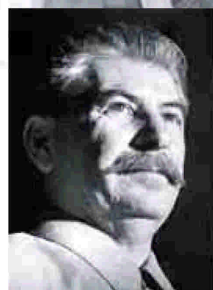
ΤΟΥ **ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗ**

Μπορεί κανείς να φανταστεί ότι εργάτες από τις ΗΠΑ μετά το κραχ του 1929 θα μετανάστευσαν στην ΕΣΣΔ; Και όμως συνέβη. «Μόνο τους οκτώ πρώτους μήνες του 1931, το Αιτρουγκ – το σοβιετικό πρακτορείο εργασίας με έδρα τη Νέα Υόρκη – έλαβε περισσότερες από 100.000 αιτήσεις Αμερικανών να μεταναστεύσουν στην ΕΣΣΔ». Τι διεκδικούσαν όλοι αυτοί; Τις μόλις 6.000 θέσεις εργασίας που πρόσφεραν οι Σοβιετικοί για ειδικευμένους μηχανικούς. Οι περισσότεροι από τους αμερικανούς μετανάστες δεν επέστρεψαν ποτέ στις ΗΠΑ. Έπεσαν θύματα της σταλινικής τρομοκρατίας.

Αυτή τη σχετικά άγνωστη πιτυχή της ιστορίας του 20ού αιώνα ερευνά ο ελληνικής καταγωγής Τιμ Τζουλιάνης στο ογκώδες βιβλίο του *Οι εγκαταλειμμένοι* (The Forsaken, που απέσπασε το βραβείο Longman-History Today το 2009). Αφήνοντας κατά μέρος τα στερεότυπα στα οποία καταφεύγει μερικές φορές, ιδιαίτερα στα τελευταία κεφάλαια, το βιβλίο του αποτελεί λαμπρό δείγμα ερευνητικής δημοσιογραφίας. Και όπου μιλούν τα γεγονότα

Η ομάδα μπέιζμπολ Λέσχη Ξένων Εργατών της Μόσχας, τον Ιούνιο του 1934. Οι αμερικανοί μετανάστες έφτιαξαν ομάδες μπέιζμπολ, αν και ήταν δύσκολο εκείνη την εποχή στην ΕΣΣΔ να προμηθευθούν τα ρόπαλα, τα γάντια και τις απαραίτητες ειδικές μπάλες

Πορτρέτο του Στάλιν από την αμερικανίδα φωτογράφο Μάργκαρετ Μπερκ-Γουάιτ. «Νόμιζα ότι είχε το πιο έντονο πρόσωπο που είχα δει ποτέ μου» έγραψε

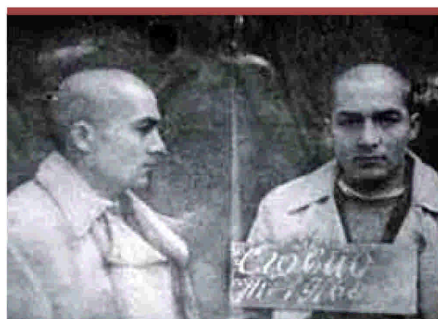
και τα στοιχεία, οι θεωρητικολογίες και οι γενικεύσεις πάνε περίπατο.

Τι επεδίωκε ο Στάλιν μ' αυτό είναι φανερό: να δώσει την εικόνα μιας χώρας που αντιπροσώπευε την πατρίδα της εργατικής τάξης, μια Γη της Επαγγελίας, μια νέα μεθόριο. Απέναντι στον καταρρέοντα καπιταλιστικό κόσμο υψωνόταν ένας άλλος όπου δεν θα υπήρχε ανεργία, οι συνθήκες εργασίας θα ήταν πολύ καλύτερες και θα χωριζόταν μια δίκαιη και ειρηνική κοινωνία.

Στα πρώτα τέσσερα - πέντε χρόνια τα πράγματα έβαιναν κάπως ομαλά. Οι αμερικανοί εργάτες, τε-

χνίτες και μηχανικοί είχαν προσαρμοστεί σε έναν άλλον τρόπο ζωής διατηρώντας πολλές από τις αμερικανικές τους συνήθειες. Ακόμη και ομάδες του μπέιζμπολ υπήρχαν, παρά το γεγονός ότι δεν ήταν εύκολο εκείνα τα χρόνια να προμηθευθούν τα ρόπαλα, τα γάντια και τις απαραίτητες ειδικές μπάλες για το παιχνίδι. Το μπέιζμπολ οστόσο σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα έγινε από τα δημοφιλέστερα σπορ σε όλη τη Σοβιετική Ένωση. Ωστόσο συνέβη αυτό που θα άλλαζε τα πάντα.

Αμερικανός και κομμουνιστής

Ο ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΗΣ

Ο Τόμας Σγκόβιο. Ο πατέρας του ήταν δραστήριο μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος των ΗΠΑ. Ο Τόμας μπαίνει φυλακές του Στάλιν. Κατόρθωσε να επιστρέψει στις ΗΠΑ το 1960

Ενας από τους πρωταγωνιστές του βιβλίου είναι ο Τόμας Σγκόβιο που το 1945, στα 19 του χρόνια, ταξίδεψε με τη μητέρα του και τη δεκαεπτάχρονη αδελφή του στη Ρωσία για να συναντήσουν τον πατέρα τους Τζόζεφ, δραστήριο μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος των ΗΠΑ που έβγαζε πύρινους λόγους στα σοβιετικά εργοστάσια διεκτραγωδώντας την αθλιότητα στην οποία είχε περιπέσει η αμερικανική εργατική τάξη. Ο Τζόζεφ συνελήφθη το 1937 και πέρασε δέκα χρόνια σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στην περιοχή του ποταμού Κολυμά. Το ίδιο συνέβη και στον γιο του, ο οποίος σε όλο σχεδόν το υπόλοιπο διάστημα που έμεινε στη Σοβιετική Ένωση μπανιόβγαυε στις φυλακές και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Κατάφερε να επιστρέψει στις ΗΠΑ το 1960.

Ενας άλλος είναι ο Βίκτορ Χέρμαν, που πήγε κι αυτός νεαρός στην ΕΣΣΔ τέσσερα χρόνια νωρίτερα και μπαίνει φυλακές και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Επέστρεψε στην Αμερική το 1976. Και ο Χέρμαν και ο Σγκόβιο εξέδωσαν βιβλία με

τις αναμνήσεις τους, τα οποία πέρασαν απαρατήρητα. Θεωρήθηκαν περίπου ως «παρεκτροπές του Ψυχρού Πολέμου». Ο Χέρμαν πέθανε το 1985 από καρδιακή προσβολή. Ο Σγκόβιο το 1997.

Το 1919 ο κορυφαίος ρώσος ποιητής Αλεξάντρ Μπλοκ φαντάζονταν τη Ρωσία της επανάστασης ως τη «νέα Αμερική», την «αληθινή Αμερική». Αυτή ονειρεύτηκαν και οι νέοι Αμερικανοί που μετανάστευσαν εκεί τη δεκαετία του 1930. Δεν τη βρήκαν, ούτε οι ίδιοι ούτε τα εκατομμύρια των Ρώσων και όσων τη φαντάστηκαν στον υπόλοιπο κόσμο, απλούστατα γιατί ποτέ δεν υπήρξε.

Το βιβλίο του Τζουλιάνη, πέραν των σημαντικών στοιχείων που φέρνει στο φως έπειτα από συστηματική έρευνα στις αρχαικές πηγές, έχει ένα σημαντικό προσόν: συνδυάζει με αριστοτεχνικό τρόπο όσα ήδη γνωρίζουμε με αυτά που φέρνει στο φως. Ο συγγραφέας ενδίδει κάποτε σε υπερβολοποιήσεις. Όταν όμως κανείς αναφέρεται σε ένα από τα μεγαλύτερα συλλογικά δράματα στην παγκόσμια ιστορία, αυτό είναι, θα λέγαμε, αναπόφευκτο.

Είδος: Εφημερίδα / Ένθετο: **ΒΙΒΛΙΑ**

Ημερομηνία: Κυριακή, 16-01-2011

Σελίδα: 4,5 (2 από 2)

Μέγεθος: 15061 cm²

Μέση κυκλοφορία: 116170

Επικοινωνία εντύπου: (211) 365.7000

Λέξη κλειδί: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Τους έπαιρναν το διαβατήριό

Την 1η Δεκεμβρίου 1934 στο Λένινγκραντ δολοφονήθηκε ο Κίροφ, ο δεύτερος ισχυρότερος άνδρας του κομμουνιστικού κόμματος μετά τον Στάλιν. Η συνέχεια είναι λίγο - πολύ γνωστή. Ενα κύμα συλλήψεων και εκτελέσεων κατέκλυσε τη χώρα τα επόμενα έξι χρόνια. Από τον Μεγάλο Τρόμο δεν γλίτωσαν ούτε οι Αμερικανοί, που υπέστησαν τις ίδιες διώξεις με τους Σοβιετικούς και είχαν την ίδια μεταχείριση.

Πώς μπορούσε όμως ένα καθεστώς να φυλακίζει, να εξορίσει, να στείλει σε στρατόπεδο συγκέντρωσης τους πολίτες μιας άλλης χώρας; Η μέθοδος ήταν απλή: οι Αμερικανοί που μετανάστευαν στη Σοβιετική Ένωση μόλις έφθαναν παρέδιδαν για διαδικαστικούς λόγους το διαβατήριό τους, το οποίο δεν τους το επέστρεφαν ποτέ. Έτσι, όταν άρχισαν οι διωγμοί θεωρούνταν σοβιετικοί πολίτες, ήθελαν δεν ήθελαν. Αν τολμούσαν να πάνε στην αμερικανική πρεσβεία της Μόσχας δεν είχαν καμία υποστήριξη, αφού «δεν ήταν πλέον Αμερικανοί». Όσοι το έπραξαν, μόλις βγήκαν από το κτίριο αμέσως συνελήφθησαν και παραπέμφθηκαν σε δίκη για κατασκοπεία.

Την εποχή εκείνη πρεσβευτής των ΗΠΑ στη Μόσχα ήταν ο Τζόζεφ Ντέιβις που, όπως τον παρουσιάζει ο Τζουλιάνος, είχε τόσο γοητευθεί από τον Στάλιν που δεν μπορούσε ή δεν ήθελε να δει τι γινόταν γύρω του. Το 1938, τη χειρότερη χρονιά του Μεγάλου Τρόμου, ο πρεσβευτής έγραψε στην κόρη του ότι ο Στάλιν «δίνει την εντύπωση ενός γερού μυαλού, είναι ατάραχος και σώφρων. Τα καστανά μάτια του είναι υπερβολικά φιλικά και ευγενικά. Ενα παιδί θα ήθελε να καθίσει στα γόνατά του και ένας σκύλος θα τον πλησίαζε δειλά».

Ο καλός ποιμίν

Να λοιπόν μια εικόνα του «Πατερούλη» από έναν Δυτικό. Εκείνος ο «καλός ποιμίν» με το παχύ μουστάκι, πέραν των εντολών του σε άλλους, είχε προσυπογράψει την εκτέλεση 45.000 ανθρώπων. Βέβαια, εδώ θα πρέπει κανείς να τονίσει αφενός μεν τη γοητεία ανάμεικτη με δέος που ασκούσε ο Στάλιν στους πάντες εκείνη την εποχή, αφετέρου ένα πρακτικό ζήτημα που σχετίζεται με τη real politics των ΗΠΑ. Πράγματι, ο πρεσβευτής είχε σαφείς εντολές από τον πρόεδρο Ρούζβελτ να κερδίσει την εμπιστοσύνη του Στάλιν και να βοηθήσει στην ανάπτυξη των αμερικανοσοβιετικών σχέσεων. Άλλωστε η αλληλογραφία Στάλιν - Ρούζβελτ κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είναι η μεγαλύτερη απόδειξη. Ήταν λοιπόν ένας άλλος κόσμος που σε μεγάλο βαθμό - και ευτυχώς - τον έχουμε αφήσει πίσω μας. Γι' αυτό και

Ο αμερικανός πρεσβευτής Τζόζεφ Ντέιβις και η σύζυγός του Μάρτζορι, ντυμένοι για τον χειμώνα της Μόσχας. Ο Τζόζεφ Ντέιβις αδιαφορούσε για τη ζωή και την τύχη των συμπατριωτών του στην ΕΣΣΔ και έγραψε ένα βιβλίο όπου μνημόνευσε τον Στάλιν

δεν θα πρέπει να μας παρασενεύει το ότι ο Τζόζεφ Ντέιβις που αδιαφορούσε για τη ζωή και την τύχη των συμπατριωτών του στην ΕΣΣΔ, εφαρμόζοντας φυσικά εντολές, έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο *Mission to Moscow* (Αποστολή στη Μόσχα),

όπου υμνεί τον Στάλιν, αφού όταν εκδόθηκε το 1941 πούλησε μόνο στις ΗΠΑ 700.000 αντίτυπα, ενώ βρέθηκε στην κορυφή των ευπωλήτων στις 13 γλώσσες στις οποίες μεταφράστηκε.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η ίδια η κυβέρνηση των ΗΠΑ, έχοντας μπροστά της το φάσμα του επερχόμενου παγκοσμίου πολέμου, πήρε την οδυνηρή απόφαση να «θυσιάσει τους ανθρώπους της», όπως γράφτηκε χαρακτηριστικά στον «Monde». Η πράξη εξηγείται αλλά κατά κανέναν τρόπο δεν δικαιολογείται.

Σε κάθε εποχή κρίνονται οι παραλείψεις και οι αθλιότητες της προηγούμενης. Αλλά αν κάτι μάς έχει διδάξει η δική μας είναι ότι η ανθρώπινη ζωή βρίσκεται πάνω από τα συστήματα και, κυρίως, τα συστήματα κρίνονται τελικά από το μέγεθος του σεβασμού που οφείλουν στην ανθρώπινη ζωή.

ΒΗΜΑ βιβλ